

Волощук Надія Юрївна,

к.е.н., доцент кафедри економіки та менеджменту,

Ревть Юлія Іванівна,

ст. викладач кафедри економіки та менеджменту,

Карпатський інститут підприємництва

ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

В сучасних умовах господарювання, зокрема трансформаційних змінах в економічній системі країни та її регіонів актуалізації набуває питання формування результативних підходів до забезпечення інноваційного розвитку. Метою статті є дослідження особливостей інноваційного розвитку економіки країни та формування інноваційної моделі економічного зростання як на національному, так і регіональному рівнях. Пріоритетними чинниками, що окреслюють інвестиційну активність, є ефективна грошово-кредитна політика, добре капіталізована банківська система, раціональне управління грошовими потоками в інтересах розвитку національного виробництва і законодавчо-правове врегулювання проблемних питань щодо захисту іноземних інвесторів. Окреслено основні чинники, що негативно впливають на інноваційно-інвестиційну активність у країні, серед яких нестабільність законодавства, багаточисельність узгоджень необхідних при кредитуванні та оформленні застави від Фонду державного майна України, податкових органів, відсутність стимулювання з боку держави фінансово-кредитних установ для активізації інвестиційного кредитування. Результатом є окреслення рекомендацій щодо необхідності, при формуванні нової інноваційної моделі, врахування наявного потенціалу та незадіяних ресурсних можливостей територіального розвитку, а також активізація функціонування внутрішніх ринків інноваційної діяльності, що в подальшому забезпечить збалансованість розвитку економічної територіальної системи на інноваційній основі, дасть поштовх до формування результативного інноваційного середовища з відповідною інноваційною інфраструктурою, сприятиме підвищенню інноваційності у сфері підприємництва з подальшим зростанням якості і рівня життя та добробуту населення країни та її регіонів. Підкреслено, що для збільшення інвестиційних надходжень в інноваційну сферу передусім з метою формування інноваційної моделі розвитку, необхідно сформулювати дієве законодавче забезпечення, задіяти науковий, передусім вітчизняний потенціал, з обов'язковим акцентуванням на державній підтримці інноваційного процесу зростання економічної системи та державних гарантій для комерційних банків, що фінансуватимуть кредитування пріоритетних для економіки країни інноваційних проектів і програм. Перспективи подальших досліджень стосуватимуться виявлення проблемних питань щодо формування інноваційного середовища в межах територіальної економічної системи.

Ключові слова: інноваційна модель розвитку, територіальна економічна система, інноваційна діяльність, інноваційне середовище.

ВСТУП

Постановка проблеми. Активізація трансформаційних змін у процесі розвитку територіальної економічної системи зумовлює необхідність підвищення інноваційності процесів у різних сферах і видах економічної діяльності господарського комплексу країни та її регіонів. Постає потреба у формуванні результативної моделі інноваційного зростання, де отримання іновативних наукових результатів господарювання є вагомим постулатом сучасного економічного розвитку. Науковий пошук ефективної інноваційної моделі розвитку територіальної економічної системи зумовлюється необхідністю окреслення інноваційних підходів до забезпечення її результативності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань розвитку територіальної економічної системи на інноваційній основі, формування наукових інноваційних підходів до забезпечення як національного, так і регіонального розвитку присвячено наукові праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів. Серед них А. Воронкова, Д. Воронков [1], О. Гусева [2],

В. Иванов [3], Л. Федулова [4], С. Біла, Я. Жаліло, О. Шевченко, В. Жук [5] та ін.

Незалежно від того, що більшість науковців окреслюють концептуальні основи інноваційного розвитку економіки, додаткових досліджень потребують проблемні питання забезпечення інноваційного зростання територіальної економічної системи в умовах перманентності трансформаційних змін та складних умов сучасного господарювання.

Мета статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження особливостей інноваційного розвитку економіки країни та формування інноваційної моделі економічного зростання як на національному, так і регіональному рівнях.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Нині суспільний розвиток будь-якої країни повинен базуватися передусім на основі наукових інноваційних досягнень, коли інноваційний процес взаємозумовлюється поєднанням вагомих складових інноваційного зростання – науки, технології, техніки, виробництва, економіки й управління із спрямуванням їх зусиль у напрямі створення нових товарів і послуг. В

умовах глобалізаційних викликів інноваційні знання стають вагомим ресурсом для формування конкурентної економічної системи і забезпечення результативності інноваційної моделі розвитку.

Інноваційною вважають таку модель розвитку, яка безпосередньо ґрунтується на отриманні нових наукових результатів та їх технологічному впровадженні у виробництво, забезпечуючи приріст ВВП, головним чином за рахунок виробництва і реалізації наукоємної продукції та послуг. Для неї характерні такі риси [3, с. 3-10]: наявність державної політики і законодавства, спрямованого на стимулювання інноваційних процесів; переважання п'ятого технологічного укладу і перехід до шостого; безумовні пріоритети державної підтримки – наука і освіта; переважання інтелектуального характеру праці над індустріальним; інтегровані технології; високоартісна робоча сила.

Інноваційна модель розвитку підтверджує свою ефективність, оскільки за даними дослідження, у розвинених країнах до 90% приросту валового внутрішнього продукту припадає на виробництво наукоємної продукції. Вступ України до Європейського Союзу можливий тільки за належного рівня інноваційно-інвестиційної діяльності.

Після розпаду Радянського Союзу Україна посідала гідне місце в світовому поділі праці, мала розвинуту промисловість та значний науковий потенціал. За роки незалежності України кількість підприємств, які здійснюють інновації суттєво зменшилася. Основою української економіки залишаються морально і фізично застарілі технології. Ступінь зношення основних засобів досяг більш ніж 60-відсоткової межі. Щорічно відновлюється всього 4% основних засобів [6]. Зазначені негативні тенденції не сприяють забезпеченню конкурентоспроможності

економічної системи країни та її регіонів, формуванню конкурентних переваг в складних і кризових умовах господарювання.

Науковці відмічають, що сучасний стан науково-технічної та інноваційної сфери в Україні свідчить про те, що за рівнем інноваційної активності, станом виробництва високотехнологічної продукції, обсягами фінансування науки, розвитком інфраструктури інноваційного підприємництва Україна значно відстає від провідних країн світу. Існує невідповідність науково-технічного потенціалу країни загальній продуктивності національної економіки, що зумовлено низькою ефективністю національної інноваційної системи [4]. Тому постає необхідність відновлення, нарощення і перспективне зростання науково-технічного потенціалу з метою забезпечення високого рівня інноваційності у багатогранних галузях господарського комплексу країни.

Дослідження засвідчує (рис. 1), що з 2014 р. в Україні спостерігається скорочення обсягів виробництва. Українська економіка суттєво відчула наслідки фінансово-економічної кризи 2007-2008 рр. На макrorівні тенденція щодо зміни обсягів прямих іноземних інвестицій має ідентичний характер, у той же час частка прямих інвестицій у ВВП має нестабільний характер не лише для України, а й для країн ЄС та світової економіки загалом.

Експерти зазначають, що при частці інвестицій у ВВП на рівні 20-25% можна забезпечити середньорічні темпи економічного зростання в розмірі 2,5-3%. Принаймні так відбувається в розвинених країнах [6]. Проте, слід зазначити, що значна частка реальних інвестицій спрямована на заміну застарілої техніки і технологій, житлове і соціальне будівництво, розвиток інфраструктури, перш за все транспорту.

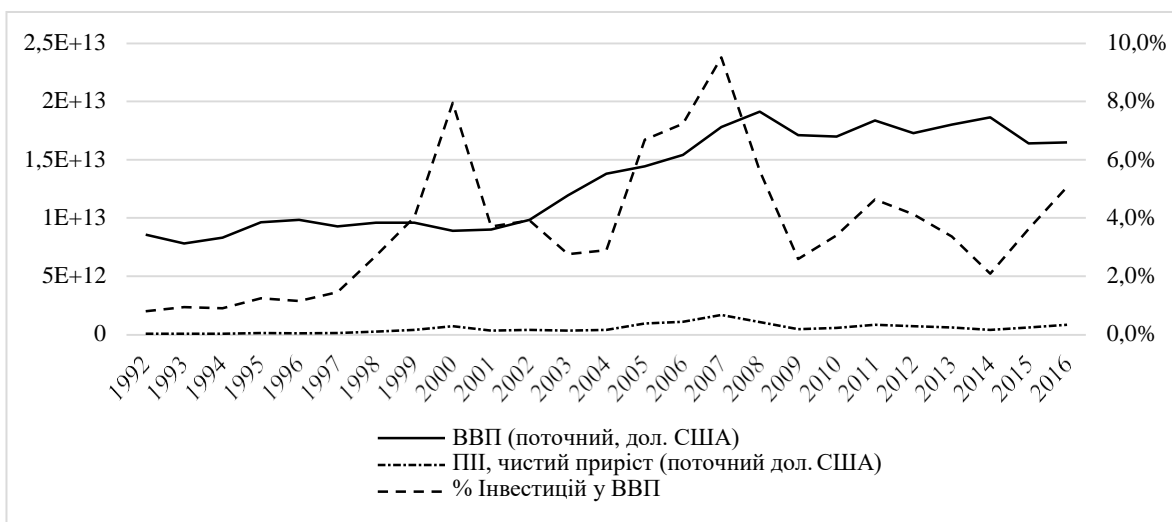

Рис. 1. Динаміка ВВП, ПП та зміни частки ПП по країнах Європейського Союзу [7]

Основними чинниками, що визначають інвестиційну активність, є ефективна грошово-кредитна політика, добре капіталізована банківська система, раціональне управління грошовими потоками в інтересах розвитку національного виробництва і законодавчо-правове врегулювання проблемних питань щодо захисту іноземних інвесторів.

За роки незалежності України грошово-кредитна політика ще не стала реальним важелем розвитку економіки. Фінансові ресурси не працюють повною мірою на інвестиційний розвиток української економіки. Монетизація економіки України за безготівковою грошовою масою, яка є інвестиційним ресурсом, становить 25% і є в 3-4 рази нижчою, ніж у

розвинутих країнах. Тому основою виробництва, як ми вже відмічали, залишаються морально і фізично застарілі технології, а ресурсів комерційних банків не вистачає для фінансування їх оновлення.

Серед основних чинників, що негативно впливають на інноваційно-інвестиційну активність в Україні, слід зазначити нестабільність законодавства, яким практично не створено стимулів для національного інвестора, необхідність отримання численних узгоджень при кредитуванні та оформленні застави від Фонду державного майна України, податкових органів, відсутність стимулювання з боку держави фінансово-кредитних установ для активізації інвестиційного кредитування. Доцільним є створення умов своєчасного і повного повернення кредитів та відсотків, у тому числі державними підприємствами і тими, що знаходяться в процесі приватизації. Існують недоліки податкового законодавства, коли податки стягуються, навіть якщо нараховані відсотки фактично не сплачені позичальником. Немає можливості для реалізації повною мірою застави державних підприємств, що стримує процес їх інвестиційного кредитування банками.

Негативні тенденції, що супроводжують інноваційне зростання, відмічають окремі науковці [1; 2], акцентуючи увагу на необхідності залучення власного потенціалу в умовах постійних трансформацій і змін, а також вирішення проблемних питань управління стратегічними змінами у процесі функціонування господарюючих суб'єктів.

Найважливішим інструментом створення ефективної системи інвестиційного кредитування економіки є управління грошовими потоками в державі. Нині обсяги руху коштів збільшуються, але значна кількість банків створює нераціональні грошові потоки – ресурси відволікаються від інвестиційного кредитування економіки, а ціна банківського кредиту штучно завищується. Окремі підприємства, в тому числі й державні, розпорюють власні кошти по різних банках, в тому числі й у офшорні зони, у власних інтересах. Держава повинна запровадити науково обґрунтовану систему управління грошовими потоками через банки, які активно кредитують економіку країни в інтересах самої економіки.

Залучення іноземних інвестицій поки що є складним процесом, оскільки такі ресурси передусім спрямовуються у ті сфери де існує можливість посиленого використання вітчизняних сировинних ресурсів і дешевої робочої сили, а не на розвиток високотехнологічного, наукоємного виробництва. Крім цього, в Україні, на відміну від промислово розвинутих країн, іноземні інвестиції в основному до 70 % зосереджені в торгівлі, нерухомості, харчовій промисловості та фінансах.

Реалізація державних інтересів розширення інноваційно-інвестиційних процесів і розвитку банківської системи можлива тільки шляхом захисту прав банків-кредиторів. Результативність інноваційно-інвестиційних процесів залежатиме від реального захисту національних інвесторів. До речі потрібно відмітити, що відповідний закон вже ухвалено, але на практиці він не реалізується.

3 метою забезпечення інноваційного

економічного зростання як на національному, так і регіональному рівні доцільним є формування нової інноваційної моделі з врахуванням наявного потенціалу та незадіяних ресурсних можливостей територіального розвитку, а також активізує функціонування внутрішніх ринків інноваційної діяльності. Зазначений підхід забезпечить, в подальшому, збалансованість розвитку економічної територіальної системи на інноваційній основі, дасть поштовх до формування результативного інноваційного середовища з відповідною інноваційною інфраструктурою, сприятиме підвищенню інноваційності у сфері підприємництва з подальшим зростанням якості і рівня життя та добробуту населення країни та її регіонів.

Окремі науковці, думку яких ми підтримуємо, вважають, що мобілізація внутрішніх ресурсів територіального розвитку та раціоналізація їх використання можливі за рахунок реалізації таких заходів [5]:

- створення в регіонах виробництв, що тяжіють до внутрішнього ринку та використовують переважно ресурси розвитку місцевого походження (насамперед ідеться про харчову, текстильну, легку промисловості, переробку сільськогосподарської продукції тощо);

- підтримку розвитку малого підприємництва, самозайнятості населення;

- формування сприятливого інвестиційного клімату, створення підґрунтя для державного фінансування регіонального розвитку на договірних засадах;

- використання зовнішньоекономічного потенціалу регіонів, їх при кордонного розташування та експортоорієнтованого виробництва;

- зміцнення фінансової дієздатності громад за рахунок упорядкування міжбюджетних відносин, розширення фіскальної бази місцевих бюджетів і пошуку небюджетних ресурсів;

- розвитку регіональної та міжрегіональної інфраструктур (у т. ч. транспортної інфраструктури);

- реалізації інвестиційних проектів, що мають короткостроковий мультиплікативний ефект;

- залучення приватного сектору до реалізації регіональних і місцевих проектів, підвищення соціальної відповідальності бізнесу;

- розвитку сучасних форм міжтериторіальної економічної інтеграції та кооперації для спільного освоєння ресурсів і вирішення системних проблем розвитку територій.

Дослідженням виявлено, що для збільшення інвестиційних надходжень в інноваційну сферу необхідно:

- завершити формування стабільної нормативно-правової бази, що ґрунтуватиметься на принципах пріоритетності національних інвесторів і товаровиробників;

- закласти передумови для концентрації наукового і виробничого потенціалів як основи науково-технологічного прогресу;

- забезпечити державне стимулювання та захист інвестиційної діяльності, в тому числі й через

створення спеціального режиму оподаткування банків;
– створити умови для концентрації великих виробничих комплексів у провідних банках для кредитування вагомих інноваційно-інвестиційних проєктів;

– надавати державні гарантії комерційним банкам, які здійснюють кредитування пріоритетних для країни інноваційних проєктів.

Узагальнення наукових підходів і дослідження особливостей інноваційного розвитку територіальної економічної системи країни в цілому та регіонів, зокрема дає можливість стверджувати, що результативність інноваційної моделі розвитку залежатиме від окреслених пріоритетів і формування дієвої економічної політики держави у напрямі інноваційного зростання. При цьому, ключовими складовими зазначеного процесу передусім повинні бути інституційне забезпечення, підтримка з боку держави сфери підприємництва (малого і середнього бізнесу), оптимізація негативних факторів впливу на формування ефективного інноваційного середовища, з одночасним покращенням інвестиційного клімату для

реалізації інноваційних проєктів і програм, а також поєднання інтересів владних структур, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Формування інноваційної моделі розвитку економіки країни та її регіонів є вагомою складовою забезпечення збалансованого територіального розвитку. Дослідження засвідчило, що сучасні тенденції інноваційного зростання тісно пов'язані з інвестиційними ресурсами спрямованими на забезпечення інноваційного економічного розвитку, тому з метою його активізації виникає необхідність дієвої підтримки держави, владних структур, органів місцевого самоврядування тощо. Перспективи подальших досліджень стосуватимуться виявлення проблемних питань щодо формування інноваційного середовища в межах територіальної економічної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воронкова, А. Е. Потенціал змін як основа реалізації властивості підприємства до інноваційного розвитку [Електронний ресурс] / А. Е. Воронкова, Д. К. Воронков. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2012.../Voronkova.pdf.
2. Гусева, О. Ю. Проблеми управління стратегічними змінами на вітчизняних підприємствах / О. Ю. Гусева // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2012. – №1(5). – Т.2. – С. 92-100.
3. Иванов, В. В. Национальная инновационная система как институциональная основа экономики постиндустриального общества / В. В. Иванов // Инновации. – 2004. – № 5. – С. 3-10.
4. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / За ред. д-ра екон. наук, проф. Л. І. Федулової. – К.: «Основа», 2005. – 552 с.
5. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні: аналіт. доп. / С. О. Біла, Я. А. Жаліло, О. В. Шевченко, В. І. Жук [та ін.]; за ред. С. О. Білої. – К.: НІСД, 2011. – 80 с.
6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua>
7. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://databank.worldbank.org>.

REFERENCES

1. Voronkova, A. E., Voronkov, D. K. (2012). Potencial zmin jak osnova realizacii' vlastyivosti pidpryjemstva do innovacijnogo rozvytku. Retrieved from www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2012.../Voronkova.pdf [in Ukrainian].
2. Gusjeva, O. Ju. (2012). Problemy upravlinnja strategichnymy zminamy na vitchyznjanyh pidpryjemstvah [Problems of strategic changes in domestic enterprises]. Bjuleten' Mizhnarodnogo Nobelivs'kogo ekonomichnogo forumu – Bulletin Nobel, 1(5), 92-100 [in Ukrainian].
3. Yvanov, V. V. (2004). Nacyonal'naja ynnovacyonnaja systema kak ynstytucyonal'naja osnova jekonomyky postyndustrial'nogo obshhestva [National Innovation System as Institutional Framework of Economy in Post-industrial Society]. Ynnovacyu – Innovations, 5, 3-10. [in Russian].
4. Fedulova, L. I. (Ed.). (2005). Innovacijnyj rozvytok ekonomiky: model', systema upravlinnja, derzhavna polityka [Innovative development of economy: model, system management, public policy]. Kyi'v: «Osnova» [in Ukrainian].
5. Bila, S. O. (Ed.). (2011). Innovacijni pidhody do regional'nogo rozvytku v Ukrai'ni. Kyi'v: NISD [in Ukrainian].
6. Ministry of Finance of Ukraine. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua> [in Ukrainian].
7. The World Bank. Retrieved from <http://databank.worldbank.org> [in Ukrainian].

Волощук Надежда Юрьевна, Ревть Юлия Ивановна. ИННОВАЦИОННАЯ МОДЕЛЬ РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ

В современных условиях хозяйствования, в частности трансформационных изменениях в экономической системе страны и ее регионов актуализируется вопрос формирования результативных подходов к обеспечению инновационного развития. Целью статьи является исследование особенностей инновационного развития экономики страны и формирование инновационной модели экономического роста как на национальном, так и

региональном уровнях. Приоритетными факторами, которые определяют инвестиционную активность, является эффективная денежно-кредитная политика, хорошо капитализированная банковская система, рациональное управление денежными потоками в интересах развития национального производства и законодательно-правовое урегулирование проблемных вопросов по защите иностранных инвесторов. Определены основные факторы, негативно влияющих на инновационно-инвестиционную активность в стране, среди которых нестабильность законодательства, многочисленность согласований необходимых при кредитовании и оформлении залога от Фонда государственного имущества Украины, налоговых органов, отсутствие стимулирования со стороны государства финансово-кредитных учреждений для активизации инвестиционного кредитования. Результатом является определение рекомендаций по необходимости, при формировании новой инновационной модели, учета имеющегося потенциала и незадействованных ресурсных возможностей территориального развития, а также активизация функционирования внутренних рынков инновационной деятельности, в дальнейшем обеспечит сбалансированность развития экономической территориальной системы на инновационной основе, даст толчок к формированию результативного инновационной среды с соответствующей инновационной инфраструктурой, будет способствовать повышению инновационности в сфере предпринимательства с последующим ростом качества и уровня жизни и благосостояния населения страны и ее регионов. Подчеркнуто, что для увеличения инвестиционных поступлений в инновационную сферу прежде всего с целью формирования инновационной модели развития, необходимо сформировать эффективное законодательное обеспечение, задействовать научный, прежде всего отечественный потенциал, с обязательным акцентом на государственной поддержке инновационного процесса роста экономической системы и государственных гарантий для коммерческих банков, что финансировать кредитование приоритетных для экономики страны инновационных проектов и программ. Перспективы дальнейших исследований будут касаться выявления проблемных вопросов по формированию инновационной среды в пределах территориальной экономической системы.

Ключевые слова: инновационная модель развития, территориальная экономическая система, инновационная деятельность, инновационная среда.

Voloshchuk Nadiia Yu., Revt' Yuliia I. INNOVATIVE MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF THE TERRITORIAL ECONOMIC SYSTEM

In today's economic conditions, in particular transformational changes in the economic system of the country and its regions, the formation of effective approaches to providing innovative development takes place. The purpose of the article is to study the peculiarities of the innovation development of the country's economy and to form an innovative model of economic growth both at the national and regional levels. Priority factors that outline investment activity are effective monetary policy, well-capitalized banking system, rational cash flow management in the interests of development of national production, and legislative and legal regulation of problem issues concerning the protection of foreign investors. The main factors that have a negative impact on innovation and investment activity in the country have been identified, among them the instability of the legislation, the number of agreements necessary for lending and pledging from the State Property Fund of Ukraine, tax authorities, and the absence of incentives by the state of financial and credit institutions to intensify investment lending. The result is an outline of the recommendations on necessity, when forming a new innovation model, taking into account the existing potential and unused resources of territorial development, as well as activating the functioning of the national markets of innovation activity, which in the future will ensure the balanced development of the economic territorial system on an innovative basis, will give an impetus to the formation of a productive innovative environment with an appropriate innovation infrastructure, will promote innovation in business with further growth and quality of life and welfare of the country and its regions. It has been emphasized that in order to increase the investment income in the innovative sphere, first of all, in order to form an innovative model of development, it is necessary to form effective legislative provision, to involve scientific, first of all national potential, with the obligatory emphasis on the state support of the innovative process of growth of the economic system and state guarantees for commercial banks, which will finance lending of country-priority innovation projects and programs. Prospects for further research will address the identification of problematic issues regarding the formation of an innovative environment within the territorial economic system.

Key words: innovative model of development, territorial economic system, innovation activity, innovation environment.

Одержано 12.04.2019 р.